

Trzy lata zmian w kształceniu zawodowym z udziałem KOWEziU

Małgorzata Koroś

nauczyciel konsultant, Wydział Programów Nauczania KOWEziU

„Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej aktywnie uczestniczy w reformie systemu kształcenia zawodowego, przygotowanej przez Ministerstwo Edukacji Narodowej na podstawie nowych i znowelizowanych aktów prawnych. Reforma, w swojej zasadniczej części, weszła w życie 1.09.2012 r. Głównym celem wdrażanych zmian jest poprawa jakości systemu kształcenia zawodowego. Działania podejmowane w tym zakresie obejmują wszystkie elementy systemu – od struktury szkół zawodowych, poprzez wykaz zawodów szkolnych, podstawy programowe kształcenia w zawodach, aż po egzaminy potwierdzające kwalifikacje w zawodach i kształcenie dorosłych. Przyczyniają się do zwiększenia zainteresowania kształceniem zawodowym; zbliżają edukację do rynku pracy; umożliwiają szybkie zdobywanie nowych kwalifikacji, dopasowanych do wymagań pracodawców.

Tak szerokie i istotne zmiany wymagają podejmowania systematycznych i spójnych działań. KOWEziU prowadzi je w ramach zadań statutowych oraz projektów systemowych, współfinansowanych przez UE ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. W ich realizację są włączani praktycy – nauczyciele i dyrektorzy szkół zawodowych, kuratorzy oświaty, przedstawiciele szkół wyższych, pracodawcy – jako współautorzy projektów podstaw programowych i przykładowych programów nauczania, konsultanci, recenzenci, trenerzy itp. Współpraca z nimi ma zagwarantować, że polski system kształcenia zawodowego stanie się nowoczesny, na miarę XXI wieku, i zgodny z oczekiwaniami rynku pracy.

Projekt *Doskonalenie podstaw programowych kluczem do modernizacji kształcenia zawodowego* (2008–2013) miał na celu poprawę jakości kształcenia zawodowego poprzez modernizację i weryfikację podstaw programowych kształcenia w zawodach z punktu widzenia ich dostosowania do wymogów gospodarki opartej na wiedzy. Opracowano podstawy programowe kształcenia w 193 zawodach¹, ujętych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego², w ramach których wyodrębniono od jednej do trzech kwalifikacji –

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach. Dz.U. poz. 184.

² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2011 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego. Dz.U. 2012 poz. 7.

łącznie 252 kwalifikacje. Niektóre kwalifikacje są wspólne dla kilku zawodów. Wyodrębnienie kwalifikacji umożliwia elastyczne reagowanie systemu kształcenia zawodowego na potrzeby rynku pracy, zwiększa mobilność edukacyjną i zawodową. Absolwenci szkół mogą zdobywać kwalifikacje i zawody przez całe życie, biorąc pod uwagę sytuację na rynku pracy.

Sformułowane w podstawach programowych oczekiwane efekty kształcenia: wiedza, umiejętności zawodowe oraz kompetencje personalne i społeczne, pozwalają na samodzielne wykonywanie zadań zawodowych. Umiejętności współpracy w grupie, rozwiązywania problemów, porozumiewania się w języku obcym (w tym w języku obcym ukierunkowanym zawodowo) są cenione przez pracodawców, a także przydatne w prowadzeniu własnej działalności gospodarczej czy wreszcie w odnalezieniu się w międzynarodowym środowisku pracy.

Zgodnie z założeniami reformy, oprócz tradycyjnego kształcenia w zawodzie – w 3-letniej zasadniczej szkole zawodowej, 4-letnim technikum oraz szkole policealnej, w której kształcenie trwa od 1 do 2,5 roku – jest prowadzone kształcenie na kwalifikacyjnych kursach zawodowych (KKZ). Każdą kwalifikację wyodrębnioną w zawodzie potwierdza egzamin w trakcie trwania nauki w szkole. Po potwierdzeniu wszystkich kwalifikacji wyodrębnionych w zawodzie i ukończeniu szkoły, absolwent otrzymuje dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe i suplement do dyplomu. Ukończenie KKZ pozwala na przystąpienie do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie w zakresie danej kwalifikacji, na podstawie wymagań określonych w podstawie programowej kształcenia w zawodach.

W omawianym projekcie zostały również przygotowane opisy rekomendowanego wyposażenia pracowni i warsztatów szkolnych dla 190 zawodów, odpowiadające aktualnym potrzebom rynku pracy. Przyjmując je za punkt odniesienia w diagnozie i ocenie wyposażenia danej szkoły, można uzyskać informację przydatną do podjęcia starań zmierzających do uzupełnienia braków, z uwzględnieniem lokalnych uwarunkowań funkcjonowania szkoły, zakresu współpracy z pracodawcami oraz zgodności z koncepcją metodyczną szkoły w realizacji procesu kształcenia zawodowego. Opisy wyposażenia zostały przekazane do urzędów marszałkowskich, gdyż w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych na lata 2014–2020 jest możliwe sfinansowanie doposażenia szkół zawodowych.

W projekcie *Szkoła zawodowa szkołą pozytywnego wyboru* (2010–2013) przygotowano i upowszechniono przed rokiem szkolnym 2012/2013 rozwiązania służące podnoszeniu jakości pracy i atrakcyjności szkół prowadzących kształcenie zawodowe, aby docelowo – zwiększyć zainteresowanie uczniów gimnazjów kontynuacją nauki w szkołach zawodowych. Potwierdzeniem skuteczności działań realizowanych przez KOWEZiU są decyzje młodzieży.

Od kilku lat coraz więcej absolwentów gimnazjów podejmuje kształcenie zawodowe. Coraz częściej są oni zainteresowani ofertą edukacyjną techników i zasadniczych szkół zawodowych, zapewniającą im naukę konkretnego zawodu.

Produktami projektu są m.in.: przykładowe szkolne plany nauczania oraz przykładowe programy nauczania o strukturze przedmiotowej i modułowej dla 193 zawodów, z których korzystają nauczyciele.

Należy wspomnieć, że w Wydziale Programów Nauczania (WPN) KOWEziU, na zlecenie MEN, kontynuowane są prace związane z opracowywaniem projektów podstaw programowych i przykładowych programów nauczania dla nowych zawodów. Nowelizacje rozporządzenia w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach (z 16 stycznia i 10 lipca 2015 r.) określają podstawy programowe dla sześciu nowych zawodów:

- mechanik motocyklowy (symbol cyfrowy zawodu 723107),
- przetwórcza ryb (751103),
- technik chłodnictwa i klimatyzacji (311929),
- technik lotniskowych służb operacyjnych (315406),
- technik przemysłu mody (311941),
- technik urządzeń dźwigowych (311940).

O wprowadzenie wymienionych zawodów do systemu kształcenia zawodowego wnioskowali pracodawcy. Rozporządzenia zmieniające dokonują również koniecznych modyfikacji zapisów podstawy programowej kształcenia w zawodach np. w zawodzie krawiec (753105). Opracowane w latach 2014–2015 w WPN projekty podstaw programowych oraz przykładowe programy nauczania dla nowych zawodów, tak samo jak opracowane w projektach systemowych dokumenty (jako pliki do bezpłatnego pobrania, np. w formacie PDF) są zamieszczone na stronach internetowych KOWEziU i mogą z nich korzystać wszyscy zainteresowani.

Jednym z celów projektu *Model systemu wdrażania i upowszechniania kształcenia na odległość w uczeniu się przez całe życie (2009–2014)* było upowszechnianie i promowanie kształcenia na odległość w kształceniu zawodowym i ustawicznym. Rezultaty i produkty projektu to m.in.:

- propozycja modelu wdrażania i upowszechniania kształcenia na odległość (KNO);
- poradniki na temat KNO;
- 26 e-kursów dla kadry dydaktycznej i zarządzającej szkół zawodowych oraz doradców zawodowych;

- 169 e-kursów dla uczniów i słuchaczy szkół zawodowych przygotowanych w oparciu o nową podstawę programową kształcenia w zawodach oraz dedykowanych słuchaczom kwalifikacyjnych kursów zawodowych.

Z repozytorium 169 kursów, na utworzonym portalu internetowym „Kształcenie na odległość” z wbudowaną platformą edukacyjną, mogą korzystać podmioty prowadzące KKZ. Elementy kursów mogą być pomocne nauczycielom w opracowaniu i realizacji zajęć edukacyjnych w szkole.

Celem projektu *Monitorowanie i doskonalenie procesu wdrażania podstaw programowych kształcenia w zawodach (2012–2015)* było wspieranie szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe we wdrażaniu podstawy programowej kształcenia w zawodach (PPKZ) ukierunkowanej na zapewnienie zgodności kształcenia zawodowego z wymaganiami gospodarki opartej na wiedzy. KOWEZiU prowadził monitorowanie centralne od września 2012 r. Służyło ono zbieraniu ważnych danych dla wielu odbiorców – pracowników MEN, KO i placówek doskonalenia nauczycieli, dyrektorów szkół zawodowych. Na podstawie rozpoznanych problemów opracowano 105 programów kursów doskonalących, które wykorzystano do przeprowadzenia szkoleń dla dyrektorów, nauczycieli i wizytatorów. Opracowano³ publikacje:

- *Zaproszenie do ewaluacji. Zaproszenie do rozwoju. Poradnik dla dyrektorów szkół i placówek kształcących w zawodach* (M. Bartosiewicz-Niziołek i in.) – publikacja zawiera narzędzia do ewaluacji wewnętrznej procesu wdrażania PPKZ, z których mogą korzystać dyrektorzy szkół zawodowych;
- *Zaproszenie do monitorowania. Monitorowanie wdrażania podstawy programowej kształcenia w zawodach jako badanie w działaniu* (T. Sobierajski);
- *Budowanie zaufania do kształcenia zawodowego. Monitorowanie procesu wdrażania podstaw programowych kształcenia w zawodach 2013-2015* (A. Pfeiffer);
- *Raport końcowy z przeprowadzonego w 2013 r. monitorowania procesu wdrażania podstawy programowej kształcenia w zawodach* (T. Sobierajski).

Na Platformie Edukacyjnej KOWEZiU utworzono i prowadzono sieci wsparcia dla nauczycieli z 16. branż.

Projekt *Opracowanie modelu poradnictwa zawodowego oraz internetowego systemu informacji edukacyjno-zawodowej (2009-2012)* upowszechnił dostęp do usług poradnictwa edukacyjno-zawodowego uczniom od poziomu gimnazjum poprzez zbudowanie spójnego,

³ Strona internetowa KOWEZiU – <http://www.koweziu.edu.pl/kz?2108bbc95adf0e08b5c238de389ea414=e372610160318f312a099d630629b7e2>. Ostatni dostęp: 14.10.15 r.

drożnego oraz dostosowanego do aktualnych potrzeb systemu poradnictwa zawodowego w systemie oświaty realizującego ideę poradnictwa całościowego. Ponadto udostępnił rzetelną informację edukacyjno-zawodową uczniom, rodzicom, nauczycielom i doradcom zawodowym dzięki utworzeniu Internetowego Systemu Informacji Edukacyjno-Zawodowej. W ramach projektu m.in.:

- opracowano raport dotyczący stanu doradztwa edukacyjno-zawodowego w Polsce i wybranych krajach unijnych;
- przeprowadzono pilotażowe wdrożenie modelu poradnictwa zawodowego – model przetestowany w województwie warmińsko-mazurskim jest rekomendowany przez Ministra Infrastruktury i Rozwoju w *Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze edukacji na lata 2014-2020*⁴;
- przygotowano 42 doradców-konsultantów do zewnętrznego wspierania gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych w województwie pilotażowym;
- zorganizowano spotkania z uczniami, rodzicami i radą pedagogiczną;
- przeprowadzono konsultacje społeczne i konferencje upowszechniające rezultaty projektu,
- przygotowano 3 filmy promujące ideę poradnictwa edukacyjno-zawodowego.

Rozwijany jest Internetowy System Informacji Edukacyjno-Zawodowej – na portalu internetowym (www.doradztwo.koweziu.edu.pl) są zamieszczane informacje związane z doradztwem edukacyjno-zawodowym, aktualności krajowe i regionalne.

W październiku 2015 roku KOWEZiU zakończyło projekt *Edukacja dla pracy – etap II (2014–2015)*, stanowiący kontynuację projektu *Edukacja dla pracy* zrealizowanego w 2013 r. Celem tego projektu było: wsparcie polskiego systemu edukacji w realizacji zadań z doradztwa edukacyjno-zawodowego w kontekście idei uczenia się przez całe życie. Wśród jego rezultatów i produktów znalazły się m.in.:

- 4 programy kursów i 2 szkolenia dla doradców-trenerów,
- broszura o doradztwie edukacyjno-zawodowym oraz zmianach w kształceniu zawodowym dla pracodawców,
- poradnik dla wychowawców w gimnazjach dotyczący doradztwa edukacyjno-zawodowego;
- *informator o zawodach szkolnictwa zawodowego*;

⁴ Portal funduszy europejskich – <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/dokumenty/projekt-wytycznych-w-zakresie-realizacji-przedsiwziec-z-udzialem-srodkow-europejskiego-funduszu-spolecznego-w-obszarze-edukacji-na-lata-2014-2020/>. Ostatni dostęp: 14.10.15 r.

- elektroniczna wersja wyszukiwarki zawodów;
- 5 e-lekcji dla doradców zawodowych i nauczycieli;
- 10 e-gazetek na temat kształcenia zawodowego dla uczniów;
- broszura o doradztwie edukacyjno-zawodowym dla rodziców gimnazjalistów.

Opracowano 252 suplementy do świadectw potwierdzających kwalifikacje w zawodzie oraz 192 suplementy do dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe.

W etapie II projektu *Edukacja dla pracy* 6 000 placówek otrzymywało wsparcie w realizacji zadań z doradztwa edukacyjno-zawodowego. Jego rezultaty i produkty to m.in.:

- przygotowanie ekspertów do zewnętrznego wspierania szkół w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego;
- program ramowy do kształcenia przyszłych doradców zawodowych;
- raport na temat współpracy pracodawców ze szkołami;
- rozbudowa portalu www.doradztwo.koweziu.edu.pl o komponent portali regionalnych;
- 10 scenariuszy lekcji i 10 filmów fabularnych.

Wprowadzane przez MEN od roku szkolnego 2012/2013 zmiany w kształceniu zawodowym są bardzo szerokie, gdyż obejmują wiele obszarów pracy szkół. Dlatego w projektach systemowych realizowanych przez KOWEziU, wykonano wiele zadań na rzecz wszystkich uczestników systemu kształcenia zawodowego. Warto tu wspomnieć o działaniach związanych z:

- opracowaniem metodologii;
- prowadzeniem badań (np. badanie kwalifikacji i kompetencji oczekiwanych przez pracodawców od absolwentów szkół zawodowych);
- przeprowadzeniem konferencji, szkoleń i konsultacji, w których uczestniczyli dyrektorzy i nauczyciele, doradcy zawodowi, naukowcy, przedstawiciele wojewódzkich samorządów terytorialnych i instytucji rynku pracy, pracodawcy, urzędnicy samorządowi odpowiedzialni za edukację czy za rynek pracy;
- opracowaniem raportów, informatorów, poradników, artykułów;
- upowszechnieniem dobrych praktyk;
- prowadzeniem konkursu *Szkoła dla rynku pracy*;
- przygotowaniem filmów np. *Mój wybór*;
- kampanią informacyjną.

Kadra zarządzająca i nauczyciele szkół zawodowych zawsze mogą liczyć na wsparcie ze strony pracowników KOWEziU, którzy udzielają konsultacji; prowadzą kursy stacjonarne, e-

learnigowe i mieszane; moderują sieci wsparcia na Platformie Edukacyjnej; publikują artykuły w „Edukatorze Zawodowym”. Na stronach internetowych Ośrodka są zamieszczane ważne, aktualne informacje oraz publikacje dotyczące przeprowadzanej reformy. Podejmowane działania sprzyjają poprawie jakości pracy dyrektorów i nauczycieli, wspieraniu ich w codziennej pracy dydaktyczno-wychowawczej, uwrażliwieniu na wieloaspektowe i refleksyjne poznawanie rzeczywistości edukacyjnej.

Pomimo zrealizowania w ostatnich latach tak wielu zadań, przed KOWEZiU stoją już nowe wyzwania związane z reformą kształcenia zawodowego. Poprawie jakości podstawy programowej kształcenia w zawodach służyły konsultacje, prowadzone za pomocą elektronicznego kwestionariusza udostępnionego na stronie MEN i KOWEZiU. Do konsultacji zaproszono pracodawców, ponieważ od dawna zwracali uwagę, że kwalifikacje absolwentów szkół zawodowych nie odpowiadają ich wymaganiom. Przekazane przez nich opinie zostaną uwzględnione w dalszych pracach nad podstawą programową, tak aby stała się ona nowoczesnym dokumentem odpowiadającym na potrzeby pracodawców i rynku pracy. Działania związane z reformą kształcenia zawodowego KOWEZiU będzie kontynuował w ramach dwóch nowych projektów, finansowanych ze środków EFS: *Efektywne doradztwo edukacyjno-zawodowe dla dzieci, młodzieży i dorosłych*; *Partnerstwo na rzecz kształcenia zawodowego* (projekt realizowany w trzech etapach, I etap: *Forum partnerów społecznych*).

Trzy lata zmian nie kończą modernizacji systemu kształcenia zawodowego, który musi reagować na zmiany zachodzące na rynku pracy, np. wynikające z rozwoju nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych. Potrzebne są coraz lepsze rozwiązania zapewniające jakość produktów i usług, rzetelną informację, bezpieczeństwo oraz zaufanie do kwalifikacji przyszłych pracowników. Wybór szkoły zawodowej to ważna decyzja, dzięki której młodzi ludzie wchodzą na rynek pracy i znajdują zatrudnienie, a także realizują swoje marzenia i plany życiowe związane z podejmowaną pracą.